

emcdda.europa.eu

SAMMANFATTNING – TEMAKAPITEL: NARKOTIKABROTT: DOMAR OCH ANDRA PÅFÖLJDER

Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk
Årsrapport 2009: Situationen på narkotikaområdet i Europa
Får ej offentliggöra före: 10:00 CET — 05.11.2009

Inledning

I detta temakapitel undersöks för första gången vilka påföljderna blir för narkotikabrott inom EU⁽¹⁾. Syftet är att genom en analys av den senaste årsstatistiken besvara följande fråga: Vilken är den mest sannolika påföljden för en brottsling som grips för användnings- eller innehavsrelaterade narkotikabrott, eller för leverans- eller handelsrelaterade narkotikabrott?

Påföljder för användare och handlare

- Ungefär 17 länder rapporterade påföljder uppdelade på narkotikabrott som avser personligt bruk och brott som avser narkotikahandel.
- Vilka typer av påföljder (t.ex. fängelse, böter eller samhällstjänst) som narkotikabrottslingarna döms till rapporterades separat för narkotikabrott som avser personligt bruk och för brott som avser narkotikahandel av tretton av 26 länderna.

Nedläggning av rättsliga åtgärder

- Tolv länder kunde lämna omfattande uppgifter om antalet formella eller informella nedläggningar av ärenden som gjorts av polis eller åklagare, medan ytterligare fem länder kunde ge vissa indikationer på antalet. Åtta länder lämnade inga uppgifter om antalet sådana "mindre" påföljder.
- En vägledande jämförelse av statistik från sex länder visar att andelen genom nedläggning icke redovisade påföljder kunde variera från 25 procent till 90 procent av de narkotikabrott som rapporterats föregående år.

Typer av påföljder

- För narkotikabrott relaterade till personligt bruk var den mest sannolika påföljden böter i **Tjeckien, Danmark, Tyskland, Frankrike, Lettland och Nederländerna**. I **Polen och Kroatien** var villkorligt fängelse den mest sannolika påföljden, medan **Italien, Österrike, Portugal, Slovakien och Storbritannien** främst rapporterade om varningar eller villkorliga förfaranden.
- Många användare som stoppas av polis kommer aldrig till domstol, men ett fåtal av dem som döms i domstol för användning eller personligt innehav åker direkt i fängelse. En förklaring kan vara att många narkotikabrottslingar – upp till 60 procent enligt de begränsade uppgifter som finns tillgängliga – gör upprepade överträdelse.

(¹) Tillförlitligheten i jämförelserna begränsas av skillnaderna i användningen av definitioner och terminologi, system för uppgiftsinsamling samt statistiska enheter och deras beräkningsregler. Närmare uppgifter finns i temakapitlet och dess bilaga på Internet.

- För leveransrelaterade brott utdömdes fängelsestraff oftare än någon annan påföljd. I **Tjeckien, Tyskland, Portugal** och **Slovakien** var de flesta fängelsedomarna villkorliga. Två medlemsstater (**Nederländerna** och **Storbritannien**) utdömde samhällstjänst till mer än 10 procent av dem som fälldes för leveransrelaterade brott.
- När det inte gjordes åtskillnad mellan de olika typerna av överträdelser i de nationella uppgifterna och det gjordes en jämförelse mellan påföljdernas proportioner i förhållande till samtliga överträdelser var det fortfarande uppenbart att böter användes ofta i **Irland, Luxemburg, Ungern** och **Sverige**, till skillnad mot villkorliga fängelsedomar, som var det vanligaste i **Bulgarien** och **Rumänien**.
- I en jämförelse mellan tre länder med liknande rättsliga system, kulturell bakgrund och konsumtionsmönster rapporterade **Finland** den lägsta andelen fängelsestraff för ringa narkotikabrott, medan **Sverige** i högre grad använde sig av direkta fängelsestraff för allvarigare brott och **Norge** oftare utdömde samhällstjänst.
- Endast **Irland, Ungern, Nederländerna, Polen** och **Storbritannien** rapporterade någon signifikant användning av samhällstjänst – i de flesta påföljdsrapporter är det ytterst sällsynt med denna påföljdsform.

Storlek på utdömda straff

- Tretton länder rapporterade om längden på utdömda fängelsestraff, men inte alltid i direkt jämförbara format. En del mindre länder rapporterade samtliga enskilda straff som utdömts under ett års tid, medan större länder rapporterade ett genomsnitt.
- Det genomsnittliga fängelsestraffet för användning eller personligt innehav varierade mellan de olika länderna från en till 29 månader.
- För leveransrelaterade brott varierade de genomsnittliga straffen från en månad för mindre försäljningsbrott till 38 månader för allvarliga handelsbrott.
- Långa fängelsestraff var förhållandevis sällsynta. Statistiken stödjer hypotesen att det finns ett fåtal s.k. "knarkungar" i Europa och att dessa är svårare att fälla än små och mer synliga langare.

Typer av narkotika

- Vilken typ av narkotika som ledde fram till domen rapporterades endast av **Tjeckien, Cypern, Nederländerna, Portugal, Slovakien** och **Storbritannien**. Denna begränsade statistik visar ändå att de genomsnittliga domarna skilde sig åt beroende på vilken typ av narkotika det gällde, även i länder där de olika narkotikatyperna betraktas som lika enligt lag. Detta tyder på att rättsväsendet uppfattar skillnader i graden av skada eller allvarlighet i samband med de olika drogerna, utöver det som anges i lagstiftningen.

Omvandling till behandling eller terapi

- Trots att det finns ett enhälligt politiskt stöd i hela Europa för behandling i stället för straff för missbrukare, rapporterade 14 av 26 länder inte någon statistik för den typen av påföljder.
- Detta är särskilt viktigt för den politiska planeringen, då det är omöjligt att beräkna hur framgångsrika behandlingsinsatserna är om det totala antalet personer som deltar i behandlingar inte räknas.

Ett möjligt utvärderingsverktyg

- I EU:s senaste handlingsplan mot narkotika uppmanas medlemsstaterna att "säkra den pågående utvärderingen av narkotikapolitiken". En processutvärdering med statistik över domar och andra påföljder för att förstå hur rättsliga ändringar har genomförts, skulle vara ett förhållandevis enkelt men avgörande steg i ett sådant arbete. På så sätt skulle länderna kunna få en förståelse av hur majoriteten

av brottslingar lämnar det straffrättsliga systemet och om de lämnar det på de vägar som lagstiftarna hade avsett eller på andra sätt. Utvärderingen skulle också kunna göra det lättare att mäta hur effektivt systemet är.